

Η επέτειος των 100 χρόνων από το θάνατο του Antonin Dvorak

Την 1η Μαΐου 2004 εορτάσαμε την 100η επέτειο από το θάνατο του Άντονιν Ντβόρζακ, ενός από τους πιο γνωστούς συνθέτες της Τσεχίας, η μουσική του οποίου κέρδισε παγκόσμια φήμη και αναγνώριση.

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ (1841-1892)

Ο Ντβόρζακ γεννήθηκε στις 8 Σεπτεμβρίου 1841 στο Νελαχοζέβες (Nelazozevy) της Βοημίας και πέθανε την 1η Μαΐου 1904 στην Πράγα. Ήταν γιος ενός πανδοχέα και κρεοπώλη. Σπούδασε μουσική στην Εκκλησιαστική Σχολή της Πράγας, απ' όπου αποφοίτησε το 1860.

Υπήρξε δεξιότηχνης της βιόλας. Το 1862 έγινε μέλος της ορχήστρας του Επαρχιακού Θεάτρου της Βοημίας, που από το 1866 διηύθυνε ο **Bedrich Smetana**. Λίγο αργότερα απέσπασε το θαυμασμό των κατοίκων της Βοημίας με το έργο του *The Heirs of the White Mountain*, που ήταν ένας πατριωτικός ύμνος.

O Antonin Dvorak to 1865, Schonzeler, Hans Hubert. Dvorak. London: M. Boyers, 1984, photo: 13

Ανάμεσα στους Τσέχους συνθέτες ο Ντβόρζακ είναι εκείνος που ακούγεται συχνότερα. Η μουσική του ξεχωρίζει για τον πλούτο και την μελωδική ευρηματικότητα, η οποία παραπέμπει συχνά στις ρίζες του λαού, με το έντονο ρυθμικό στοιχείο και την πολύχρωμη ενορχήστρωση. Ο εθνικισμός του Ντβόρζακ αναδεικνύεται μέσα από την επιλογή εθνικών μουσικών θεμάτων στην προγραμματική μουσική και τις όπερες, και από την περιβολή της βασικής μουσικής γλώσσας με μελωδική φρεσκάδα και αυθορμητισμό, κάτι που εκδηλώνεται με το σποραδικό χρωμάτισμα με λαϊκούς μουσικούς τρόπους και δημοφιλείς χορευτικούς ρυθμούς. Ως Σλάβος συνθέτης ο Ντβόρζακ άντλησε στοιχεία επίσης από τη Μοραβία, τη Σλοβακία, την Πολωνία και τη Ρωσία. Τα σημαντικότερα εθνικά χαρακτηριστικά απαντώνται στους *Σλαβικούς Χορούς* όπως είναι φυσικό αλλά και στις *Συμφωνίες αρ. 6 σε ρε μείζονα και αρ. 8 σε σολ μείζονα*. Το έργο του Ντβόρζακ περιέχει κυκλικούς χορούς από τη Νότια Σλοβενία, Ουκρανικά 'ντούμκα' (dumka) και πολωνέζες.^[i] Μάλιστα δημιούργησε μία συγκεκριμένη μορφή ενόργανου 'ντούμκα'^[ii] (dumka) που εμπνεύστηκε από την Ουκρανική λαϊκή παράδοση.

Ο Ντβόρζακ υιοθέτησε από τη Σλαβική μουσική τους αρχαίους αρμονικούς ήχους, τις παράξενες μετατροπίες, και έναν ολόκληρο καινούργιο πλούτο ρυθμών και μελωδικών γυρισμάτων. Τα έργα του Ντβόρζακ όπως οι *Σλαβικοί Χοροί*, *Σλαβικές Ραψωδίες*, *Κουαρτέτο για Έγχορδα σε μι ύφεση μείζονα*, *Τρίο για Πιάνο 'Dumky'* και πολλά άλλα αποδεικνύουν περίτρανα αυτή τη σλαβική έμπνευση.^[iii]

Με την έκδοση έργων όπως οι *Σλαβικοί Χοροί (Slavonic Dances)* αρ. 46 και 72 (1878-86) για πιάνο-τέσσερα χέρια και *Μοραβικά Ντουέτα (Moravian Duets)* (1896) ο Ντβόρζακ γνώρισε τεράστια επιτυχία. Έγινε γνωστός σχεδόν σε μία βραδιά. Όλες οι οικογένειες τραγούδησαν τα *Ντουέτα* στην Τσεχία αλλά και στο εξωτερικό, και οι *Σλαβικοί Χοροί* μετά από την επιτυχημένη διασκευή (η αρχική σύνθεση ήταν για ορχήστρα) κέρδισαν σε μία στιγμή ολόκληρο τον κόσμο. Αυτό σήμαινε την απαρχή της ευρωπαϊκής και αργότερα διεθνούς καριέρας για τον Ντβόρζακ. Το 1891 έγινε καθηγητής σύνθεσης στο Ωδείο της Πράγας.

ΦΙΛΙΕΣ

Ο **Tchaikovsky** επισκέφτηκε την Τσεχική πρωτεύουσα το 1888 όπου και παρακολούθησε στις 14 Φεβρουαρίου το *Κουιντέτο για Πιάνο* του Ντβόρζακ. Όπως αποκαλύπτει ο Clapham: «Μετά από το γεύμα στο διαμέρισμα του Τσέχου συνθέτη στις 15 Φεβρουαρίου ο Τσαϊκόφσκι έγραψε στο ημερολόγιό του: 'Ο Ντβόρζακ μου είναι πολύ συμπαθής και μου αρέσει το Κουιντέτο του».^[iv]

Ο αγαπημένος φίλος του **Richard Wagner**, **Hans Richter**, ο διάσημος μαέστρος της Φιλαρμονικής Ορχήστρας της Βιέννης ήταν πραγματικός θαυμαστής και φίλος του Ντβόρζακ. Ο Richter έπαιξε έργα του Ντβόρζακ σε πολλές συναυλίες του. Η *Συμφωνία σε ρε μείζονα έργο 60* είναι αφιερωμένη στον διάσημο μαέστρο. Ο Ντβόρζακ έδωσε το εξάισιο έργο του *Συμφωνικές Παραλλαγές* στον Richter για μια σειρά συναυλιών που έδωσε στο Λονδίνο, στο St. James Hall, το Μάιο του 1887. Μετά την συναυλία ο Richter δήλωσε: «Οι *Συμφωνικές σου Παραλλαγές* έχουν μεγάλη επιτυχία εδώ. Σε εκατοντάδες συναυλίες που έχω διευθύνει σ' όλη μου τη ζωή, κανένα καινούργιο έργο δεν γνώρισε τόση επιτυχία όσο το δικό σας».[\[v\]](#)

Ο **Hans von Bulow**, γνωστός μαέστρος και πιανίστας, συνάντησε τον συνθέτη σε μία από τις συχνές επισκέψεις του στην Πράγα το 1859. Έγινε αφοσιωμένος και ενθουσιώδης θαυμαστής των έργων του όταν εκτέλεσε για πρώτη φορά την *Ουβερούρα των Ουσσιτών*. Ο Bulow είπε: «Για μένα ο σημαντικότερος συνθέτης, εκτός από τον **Brahms** είναι ο Ντβόρζακ».[\[vi\]](#) Ο Ντβόρζακ ήταν ευγνώμων στον Bulow για την αφοσίωσή του και του αφιέρωσε την *Συμφωνία αρ.5 σε φα μείζονα*. Ο Bulow είπε για την αφιέρωση αυτή: «Μία αφιέρωση από σένα είναι τόσο μεγάλη όσο η σημαντικότερη παρασημοφόρηση του Μεγαλόσταυρος από τα χέρια του πρίγκηπα».[\[vii\]](#)

Ο Johannes Brahms εξεδήλωσε το θαυμασμό του για τα *Μοραβικά Ντουέτα αρ. 20, 29, 31* του Ντβόρζακ και με δική του πρόταση εκδόθηκαν από τον εκδοτικό οίκο Simrock στο Βερολίνο. Για να εκφράσει την ευγνωμοσύνη του ο Ντβόρζακ του αφιέρωσε το *Κουαρτέτο για Έγχορδα σε ρε μείζονα*. Μεταξύ των δύο ανδρών αναπτύχθηκε ειλικρινής φιλία που διατηρήθηκε μέχρι το θάνατο του Brahms.

Επιστροφή στην αρχή 🏠

ΑΜΕΡΙΚΗ (1892-1895)

Ο Ντβόρζακ γνώρισε διεθνή αναγνώριση για το μουσικό του ταλέντο στην Ευρώπη. Ωστόσο άφησε την Πράγα μαζί με την οικογένειά του το 1892 και πήγε στη Νέα Υόρκη όπου εργάστηκε ως διευθυντής του Εθνικού Ωδείου της Ν. Υόρκης έως το 1895.

Ο Ντβόρζακ άρχισε να απορροφάται από την αμερικανική κουλτούρα. Μελέτησε σε βάθος την αμερικανική λαϊκή παράδοση όπως αυτή απεικονίζεται μέσα από τις μελωδίες των γηγενών νέγρων και των ινδιάνων: Ο Harry Burleigh, ένας μαθητής στο Εθνικό Ωδείο, έφερε τον Ντβόρζακ σε επαφή με την αφροαμερικανική μουσική. Τα τραγούδια που έμαθε από τον Burleigh, αυτά που ονομάζουμε Θρησκευτικά Τραγούδια των Νέγρων, τον ενέπνευσαν να γράψει τη μουσική του δεύτερου μέρους της *9ης Συμφωνίας*, και ειδικότερα το περίφημο θέμα του αγγλικού κόρνου.

Το διαμέρισμά του στην Ν. Υόρκη, Schonzele, Hans Hubert. *Dvorak*. London: M. Boyers, 1984, photo: 50

Ενώ συνέθετε την *9η Συμφωνία* με τον τίτλο 'Του Νέου Κόσμου' ο Ντβόρζακ έγραψε στο φίλο του **Emil Kozanek**:

Μου αρέσει πολύ και θα διαφέρει πολύ από τις πρώιμες συνθέσεις μου. Την επιρροή της Αμερικής μπορεί να την νοιώσει αυτός που έχει 'μύτη' ... ενώ ο τίτλος 'Από τον Νέο Κόσμο' δείχνει τις εντυπώσεις μου και μεταφέρει τους χαιρετισμούς μου από τον Νέο Κόσμο.[\[viii\]](#)

Σύμφωνα με την ανάλυση του Kretzschmar, τα θέματα που χρησιμοποίησε ο Ντβόρζακ στην *Συμφωνία* προκύπτουν από τις αμερικανικές ινδιάνικες μελωδίες και ιδίως από τα θρησκευτικά τραγούδια των Νέγρων.

Ωστόσο ο Ντβόρζακ είχε διαβάσει πολύ πριν έρθει στην Αμερική το ποίημα *Hiawatha* του **Henry Wadsworth**, την ιστορία ενός γηγενούς Αμερικανού ήρωα. Σε ένα άρθρο του που δημοσίευσε στην Herald της Νέας Υόρκης ο Ντβόρζακ μίλησε για τον τρόπο με τον οποίο το ποίημα τον ενέπνευσε να γράψει την *Συμφωνία* και για τις λανθασμένες αναλύσεις του Kretzschmar:

Γνώρισα το *Hiawatha* τριάντα χρόνια πριν. Μου είχε κάνει εντύπωση όταν το διάβασα αλλά η παραμονή μου στην Αμερική ενδυνάμωσε εκείνη την εντύπωση. Το σκέρτσο της συμφωνίας είχε προκύψει από την σκηνή του εορτασμού στη Hiawatha όπου οι Ινδιάνοι χορεύουν. Μελέτησα με προσοχή πολλές Ινδιάνικες μελωδίες, που μου έδωσε ένα φίλος, και τα χαρακτηριστικά τους με διαπότισαν με το πνεύμα τους. Το πνεύμα αυτό προσπάθησα να αναπαράγω στην καινούργια μου συμφωνία. Δεν χρησιμοποίησα κάποια από αυτές τις μελωδίες. Έγραψα πρωτότυπες μελωδίες που ενσωματώνουν τις ιδιαιτερότητες της Ινδιάνικης μουσικής και με την χρήση αυτών των μελωδιών ως θέματα τις ανέπτυξα με όλες τις πηγές των σύγχρονων ρυθμών, την αρμονία, την αντίστιξη και το ορχηστρικό χρώμα. [ix]

Αφήνεται στον ακροατή να κρίνει αν η *Συμφωνία του Νέου Κόσμου* είναι γραμμένη με βοημικό ή αμερικανικό ύφος.

Στις 16 Δεκεμβρίου 1893 η Φιλαρμονική της Νέας Υόρκης υπό τη διεύθυνση του Anton Seidl στο Carnegie Hall έπαιξε για πρώτη φορά την *Συμφωνία του Νέου Κόσμου* η οποία σημείωσε μεγάλη επιτυχία. Αυτό αποδεικνύεται από τους κριτικούς και τον κόσμο οι οποίοι το θεώρησαν ως το σημαντικότερο συμφωνικό έργο που γράφτηκε ποτέ στην Αμερική, ένα πραγματικό έργο τέχνης. Η Συμφωνία αυτή παραμένει και σήμερα μια από τις δημοφιλέστερες συμφωνίες στο κλασικό ρεπερτόριο.

Ο Ντβόρζακ έγραψε το *Κοντσέρτο για Τσέλο σε σι ελάσσονα* τους τελευταίους μήνες του 1895 λίγο πριν φύγει από την Νέα Υόρκη. Εκείνη την εποχή λαχταρούσε να γυρίσει στην πατρίδα του. Κάποια από αυτή τη νοσταλγία είναι αισθητή στη μουσική του. Μόλις ολοκλήρωσε το κοντσέρτο ο Ντβόρζακ διόρθωσε το τέλος του Φινάλε ως ένα είδος ανάμνησης για την κουνιάδα του, *Josephina Kaunitzova* που πέθανε στις 27 Μαΐου 1895 ένα μήνα αφού ο Ντβόρζακ επέστρεψε στην Πράγα. Αυτή η καινούργια εκδοχή του Φινάλε και κυρίως τα τελευταία εξήντα μέτρα που πρόσθεσε ο Ντβόρζακ είναι από τα ωραιότερα που έγραψε ποτέ. Ο Ντβόρζακ αγαπούσε την Ζοζεφίνα πολλά χρόνια και όταν τον αρνήθηκε παντρεύτηκε την μικρότερη αδελφή της Άννα. Ο ίδιος περιγράφει το Φινάλε ως εξής:

Το Φινάλε κλείνει σιγά σιγά με ντιμιουέντο, σα στεναγμός, με αναφορές στο πρώτο και δεύτερο μέρος – το σόλο σβήνει πολύ σιγά (pianissimo), μετά βαθμιαία ο ήχος αυξάνεται πάλι και τα τελευταία μέτρα ακούγονται από ολοκληρη την ορχήστρα και ολοκληρώνεται σε μία θυελλώδη ατμόσφαιρα. Αυτή είναι η δική μου ιδέα και δεν μπορώ να παρεκκλίνω από αυτή. [x]

Έκτοτε το *Κοντσέρτο* απέκτησε δημοτικότητα και εκτελείται συχνά.

Μετά από την τεράστια επιτυχία της *Συμφωνίας του Νέου Κόσμου* πολλοί εκφράσανε την άποψη ότι ο Ντβόρζακ είναι ένας Αμερικανός συνθέτης. Αλλά αυτή η άποψη ενόχλησε τον Ντβόρζακ ο οποίος δήλωσε: «Ήμουν, είμαι και θα παραμείνω Τσέχος συνθέτης. Στους [Αμερικανούς] έδειξα μόνο το δρόμο που θα μπορούσαν να πάρουν. Αλλά φτάνει ως εδώ! Από σήμερα θα γράφω όπως έγραφα πριν». [xi]

Τους τελευταίους μήνες πριν γυρίσει στην Πράγα ένοιωσε νοσταλγία για την πατρίδα του και αυτό τον επηρέασε στην έργο του. Είχε δηλώσει: «δεν μπορώ να δώσω τόσα πολλά στη δουλειά μου – και ακόμη αν μπορούσα δεν θα είχα τη διάθεση να το κάνω. Θα ήταν καλύτερα να γυρίσω στην Vysoka – εκεί ανανεώνομαι, ξεκουράζομαι, είμαι ευτυχισμένος. Ω και να ήμουν πίσω στην πατρίδα». [xii] Στις 16 Απριλίου 1895 ο Dvorak επέστρεψε στη Βοημία.

Josefina Kaunitzova, Ivanov, Miroslav. In Dvorak's footsteps: musical journeys in the New World. Kirksville, Mo.: Thomas Jefferson University Press, 1995, p.: 13

ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΧΡΟΝΙΑ (1895-1904)

Ο Ντβόρζακ επέστρεψε στην Πράγα όπου συνέχισε να διδάσκει στο Ωδείο και στη συνέχεια έγινε καλλιτεχνικός διευθυντής μέχρι το θάνατό του το 1904. Του αποδόθηκαν πολλές διακρίσεις, όπως αυτής του επίτιμου διδάκτορα φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο Charles της Πράγας. Ήταν μέλος του Κοινοβουλίου, μέλος της επιτροπής για τα Αυστριακά Κρατικά Βραβεία, επίτιμο μέλος πολλών Τσέχικων και Μοραβικών χορωδιών κλπ.

Στο τελευταίο μέρος της δημιουργικής ζωής ο Ντβόρζακ αφιερώθηκε στην όπερα και τα συμφωνικά ποιήματα. Το Μάρτιο του 1904 δύο μήνες πριν το θάνατό του ο Ντβόρζακ έγραψε:

Τα τελευταία πέντε χρόνια δεν γράφω τίποτα άλλο από όπερες. Ήθελα να αφιερώσω όλες τις δυνάμεις μου, όσο ο Θεός μου δίνει υγεία, στη δημιουργία της όπερας. Θεωρώ την όπερα την καταλληλότερη μορφή για το έθνος. Οι εκδότες μου θεωρούν ότι είμαι συνθέτης συμφωνιών, αλλά τους απέδειξα εδώ και χρόνια ότι η βασική μου αδυναμία είναι η δραματική δημιουργία. [\[xiii\]](#)

Ο Ντβόρζακ πέθανε το 1904 από σκλήρυνση των εγκεφαλικών αρτηριών. Ήταν νωρίς το απόγευμα. Όλη η Πράγα θρήνησε το θάνατο του εθνικού της συνθέτη. Εκφράσεις συμπάθειας κατέφθασαν από όλο τον κόσμο. Το σώμα του Ντβόρζακ τάφηκε στο Κοιμητήριο Vysehrad δίπλα σε άλλους διάσημους Τσέχους.

Ο τάφος του στο Vysehrad, Schonzeleer, Hans Hubert. Dvorak. London: M. Boyers, 1984, photo: 66

ΕΡΓΑ

Ο [Jamil Burghauser](#)[\[xiv\]](#) συνέθεσε τον πλήρη θεματικό κατάλογο των έργων του Ντβόρζακ που υπάρχει στη Μεγάλη Μουσική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος 'Αίλιαν Βουδούρη'. Περιλαμβάνει όλα τα ολοκληρωμένα και ημιτελή έργα του παρέχοντας σημαντικές πληροφορίες όπως τον κατάλογο των πρώτων εκδοτών, την τοποθεσία των χειρόγραφων, την εννοχρήστρωση έργων και την διάρκεια εκτέλεσής τους.

Πλήρη κατάλογο των έργων του συνθέτη, καθώς και το ποια από αυτά υπάρχουν στη Βιβλιοθήκη, μπορείτε να δείτε στην [Εργογραφία](#).

Ορχηστρική μουσική

Ο Ντβόρζακ έγραψε συμφωνίες, συμφωνικά ποιήματα, συμφωνικές παραλλαγές, ένα **Scherzo capriccioso**, μία σουίτα, χορούς, ένα εμβατήριο και υπέροχες σερενάτες για έγχορδα. Συνέθεσε επίσης πέντε ουβερτούρες για ορχήστρα: *My Home, In Nature's Realm, Othello, Hussite και Carnival*. Η γνωστότερη συμφωνία του είναι η *Συμφωνία αρ. 9 του Νέου Κόσμου*. Στα έργα του Ντβόρζακ για σόλο όργανο και ορχήστρα περιλαμβάνεται το γνωστό *Κοντσέρτο για Τσέλο*, το *Κοντσέρτο για βιολί* και το *Κοντσέρτο για Πιάνο*. Άλλα ορχηστρικά έργα είναι οι δύο σειρές Σλαβικών χορών, έργα που αρχικά σχεδιάστηκαν για δυο πιάνο, και οι τρεις Σλαβικές ραψωδίες. Τέλος τα συμφωνικά του ποιήματα *The Noonday Witch, The Golden Spinning-Wheel*, και το *The Wild Dove* είναι ανάμεσα στα έργα που φαίνονται να εξερευνούν καινούργιες περιοχές με το αφηγηματικό τους περιεχόμενο.

Σε αντίθεση με άλλους συνθέτες, που δεν ασχολήθηκαν με τη συμφωνία μέχρι την ώριμη ηλικία τους, ο Ντβόρζακ έγραψε τις συμφωνίες του αρ. 1 και αρ. 2 σε πολύ νεαρή ηλικία. Στη **Συμφωνία αρ.2** το πιο ολοκληρωμένο και μουσικά σημαντικό μέρος της συμφωνίας είναι το λυρικό Adagio. 🗨️ Η επιρροή του **Brahms** είναι εμφανής.

Η πρώτη σελίδα της χειρόγραφης παρτιτούρας της Συμφωνίας του Νέου

Κόσμου, Horejs, Antonín. *Antonín Dvořák. The composer's life and work in pictures*. Prague: Artia, 1955. (πατήστε για μεγένθυση)

Η **Συμφωνία αρ.7 σε ρε ελάσσονα** είναι ένα συναισθηματικά διαταραγμένο έργο, σίγουρα η πιο ρομαντική συμφωνία που έγραψε ο Ντβόρζακ. Το 1935 ο **Tovey** δήλωσε για αυτήν:

Δεν έχω καμία αμφιβολία ότι η 7η συμφωνία του Ντβόρζακ μαζί με την Συμφωνία σε ντο μείζονα του Σούμπερτ και τις τέσσερις Συμφωνίες του Brahms είναι τα σημαντικότερα και πιο 'καθαρά' παραδείγματα αυτής της τέχνης από την εποχή του Μπετόβεν. Καθόλου δεν δυσκολεύεται κανείς να αναγνωρίσει το μεγαλείο της. [\[xv\]](#)

Η **Συμφωνία αρ.8 σε σολ μείζονα** μαζί με την τελευταία **Συμφωνία αρ.9** 🗨️, θεωρούνται τα κορυφαία συμφωνικά έργα του Ντβόρζακ και ανάμεσα στις κορυφαίες συμφωνίες του 19ου αιώνα.

Το **Κονσέρτο για Τσέλο σε σι ελάσσονα** (1895) είναι ένα από τα δημοφιλέστερα έργα στο ρεπερτόριο του οργάνου. Η Μεγάλη Μουσική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος 'Λίλιαν Βουδούρη' διαθέτει τέσσερις εκτελέσεις του έργου αυτού, ανάμεσα σ' αυτές την ερμηνεία του διάσημου τσελίστα **Yo-Yo Ma** με την Φιλαρμονική Ορχήστρα της Νέας Υόρκης και μαέστρο τον Kurt Masur. Αν και το κονσέρτο γνώρισε άμεση επιτυχία, οι τσελίστες το απέφυγαν για πολλά χρόνια, λόγω των τεχνικών του δυσκολιών. Σήμερα κάθε τσελίστας το έχει στο ρεπερτόριό του.

Μουσική Δωματίου

Ο Ντβόρζακ έγραψε 14 κουαρτέτα για έγχορδα από τα οποία το γνωστότερο είναι το **Αμερικανικό Κουαρτέτο αρ.12** (1893) σε φα μείζονα. Δεύτερο σε δημοτικότητα είναι το **Κουαρτέτο για Έγχορδα σε μι ύφεση μείζονα**, ένα υπέροχο έργο. Το νινάσε τμήμα του δεύτερου μέρους είναι ένα έξοχο παράδειγμα της γνώστης ντούμκα του συνθέτη. 🗨️

Ένα άλλο εξαιρετικό έργο είναι το **Κουαρτέτο για Έγχορδα σε ρε ελάσσονα** (1877) αφιερωμένο στον Brahms. Είναι ένα από τα ωραιότερα ανάμεσα σ' όλα τα κουαρτέτα του Ντβόρζακ. Το κουαρτέτο γράφτηκε αμέσως μετά το θάνατο του μεγαλύτερου γιου και της δεύτερης κόρης του Ντβόρζακ. Η λύπη του συνθέτη συμβάλει στη μελαγχολική ατμόσφαιρα του κουαρτέτου. «Το αργό μέρος είναι ένα από τα πιο δυναμικά και τα πιο λυρικά που δημιούργησε ποτέ ο Ντβόρζακ για αυτό το είδος». [\[xvi\]](#) 🗨️

Από τα τέσσερα **Τρίο για πιάνο**, το τέταρτο **σε μι μείζονα, έργο. 90** (1890-1), που ονομάζεται *Dumky*, επειδή χρησιμοποιεί μια μορφή σύνθεσης επηρεασμένη από τον εθνικό χορό της Βοημίας, είναι το γνωστότερο. Στο έργο αυτό ο Ντβόρζακ δημιούργησε το πιο πρωτότυπο και το πιο σλαβικό έργο μουσικής δωματίου έχοντας ταυτόχρονα αποστασιοποιηθεί από τις γερμανικές κλασικές φόρμες. «Εδώ η δομή δεν ακολουθεί τα συνηθισμένα τέσσερα μέρη ούτε την παραδοσιακή φόρμα της σονάτας, αλλά μία σειρά από έξι ντούμκα (dumky) μέρη σε δύο ομάδες». [\[xvii\]](#) Τα πρώτα δυο μέρη έχουν απότομες αντιθέσεις όσον αφορά τη δυναμική, τις οποίες ο συνθέτης θεώρησε ως χαρακτηριστικές της dumka. 🗨️

Μουσική για πιάνο

Το γνωστότερο από όλα τα έργα για πιάνο είναι οι **Σλαβικοί Χοροί**. Οι **Σλαβικοί Χοροί αρ. 46 και 72** για δύο πιάνο κατέχουν ξεχωριστή θέση στην παγκόσμια φιλολογία της μουσικής. Ο Ντβόρζακ έγραψε συνολικά 16 κομμάτια με τον ίδιο τίτλο χωρισμένα σε δυο ομάδες των οκτώ. Ο πρώτος χορός από το έργο 46, αρ. 1 περιέχει στοιχεία από furiant και ο αρ. 3 από πόλκες (Polka). Οι πόλκες και οι furiant

είναι οι δύο παραδοσιακοί χοροί των Σλάβων από όπου ο Ντβόρζακ εμπνεύστηκε για τη μουσική του. Ο *Σλαβικός χορός* έργο 46, αρ. 3 (πόλκα) είναι ένας ζωντανός χορός σε ρυθμό 2/4 που ήταν γνωστός στη Βοημία από τις αρχές του 19ου αιώνα.

Ο Hoffmeister αποκαλύπτει ότι: «Οι *Σλαβικοί χοροί* πηγάζουν άμεσα από την ψυχή του λαού. Κάτι από την Σλαβονική μας ψυχή μιλά σε κάθε θέμα που συναντάμε σε αυτούς». [\[xviii\]](#)

Όπερες

Ο Ντβόρζακ ήθελε να διακριθεί στην όπερα. Ορισμένες από τις σημαντικότερες όπερες που συνέθεσε είναι οι *Dimitrij, Rusalka, Alfred, The Jacobin* και *Vanda*. «Τα ωραιότερα έργα του Ντβόρζακ για την σκηνή είναι όπερες με αγρότες-χωρικούς και παραμύθια». [\[xix\]](#) Η *Rusalka* είναι άριστο παράδειγμα όπερας παραμυθιού. Ωστόσο οι όπερες *Alfred* και *Vanda* είναι επικές-ρομαντικές όπερες και ο *Dimitrij* αναφέρεται σε ιστορικά γεγονότα.

Η όπερα *Jacobin* είχε άμεση απήχηση στο κοινό της Πράγας. Στην όπερα αυτή η σκηνή τοποθετείται το 1783 σε μία αγροτική περιοχή της Βοημίας κατά την Γαλλική Επανάσταση. Ήταν η πρώτη αναμφισβήτητη σκηνική επιτυχία του Ντβόρζακ.

Στο τέλος της ζωής του ο συνθέτης έγραψε τη *Rusalka*, που γνώρισε μεγάλη επιτυχία. Ο *Jaroslav Kvapil*, ποιητής και σκηνοθέτης, έγραψε το λιμπρέτο της όπερας. «Η *Rusalka* είναι μία ιστορία πάθους ενός υδάτινου πνεύματος που έχει μεγάλη επιθυμία για ανθρώπινη αγάπη και τελικά την αποκτά με μεγάλο κόστος». [\[xx\]](#) Η πιο γνωστή άρια είναι η 'Mesickuna nebi hlubokem' (Ω ασημένιο φεγγάρι) που ακούγεται πολύ ευχάριστα.

Η *Rusalka* μαζί με την *The Bartered Bride* του Smetana παραμένουν οι δυο πιο αγαπημένες όπερες στην Τσεχία.

Τραγούδια - Χορωδιακή μουσική

Η μεγαλύτερη συνθετική αρετή που αναγνωρίζουμε στα τραγούδια του Ντβόρζακ είναι η πηγαία μελωδικότητα του. Τα τελευταία τραγούδια που έγραψε ο Ντβόρζακ είναι τα *Βιβλικά Τραγούδια*, αρ. 99 (1894), το κείμενο των οποίων προέρχεται από την παραδοσιακή τσεχική προτεσταντική Βίβλο του Kralice. Τα βιβλικά τραγούδια θεωρούνται από πολλούς το αποκορύφωμα της τέχνης σ' αυτό το είδος.

Η θρησκευτική μουσική του Ντβόρζακ συνέβαλε σημαντικά στην αναγνώριση των έργων του σε παγκόσμια κλίμακα. Η πίστη του, η βαθιά ανθρωπιά του και τα ιδανικά του που πηγάζουν από τον Χριστιανισμό ήταν στοιχεία που διαμόρφωσαν το χαρακτήρα και το έργο του. Τα Βιβλικά τραγούδια δείχνουν τη βαθύτατη χριστιανική πίστη του. Αυτά τα τραγούδια έχουν δημοσιευτεί σήμερα στα τσεχικά, στα γερμανικά, στα αγγλικά και στα γαλλικά και έχουν γνωρίσει παγκόσμια αναγνώριση. Μία από τις ωραιότερες θρησκευτικές μελωδίες των Βιβλικών τραγουδιών και ταυτόχρονα η πιο δραματική είναι το τραγούδι *By the Waters of Babylon*.

Η εσωτερική δυναμική τους και η βαθιά εκφραστικότητα τους έδωσαν μία υψηλή θέση στη θρησκευτική φιλολογία. Πρόκειται για έργα που έχουν βαθύ θρησκευτικό αίσθημα χωρίς κανένα ίχνος ανοησίας, μερικές φορές έχουν μία δυναμική απλότητα που δίνει στο είδος μία μεσαιωνική χάρη. [\[xxi\]](#)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο **Otaker Sourek** υποστηρίζει ότι η σημασία της καλλιτεχνικής κληρονομιάς του Dvorak είναι τεράστια:

Παραμένει ένας από τους στύλους ανάπτυξης της σύγχρονης τσέχικης μουσικής. Έδωσε μια παραγωγική και πολύμορφη ώθηση στην όψιμη Τσέχικη μουσική – χωρίς αυτόν θα ήταν σχεδόν αδύνατο να σκεφτούμε γι' αυτήν σε όλη της την έκταση. Παραμένει ακόμη ένα σημαντικό κομμάτι της μουσικής όλου του κόσμου, την οποία συμπλήρωσε και πλούτισε ακόμη περισσότερο λόγω της πρωτοτυπίας και της εθνικής του ποιότητας. Η μουσική του παρέμεινε ένα μεγάλο έργο ενός καλλιτέχνη με μεγάλο ταλέντο, ενός σπάνιου ανθρώπου που είχε το χάρισμα ενός ασυνήθιστου καλλιτεχνικού αυθορμητισμού που προέκυπτε από την καθαρή του καρδιά και την βαθιά ανθρώπινη ψυχή με την τεράστια ικανότητά του να επικοινωνεί. [\[xxii\]](#)

Με αφορμή τα 100 χρόνια της επετείου από το θάνατό του συνθέτη η *Συμφωνία του Νέου Κόσμου* τιμήθηκε με το να συμπεριληφθεί στη 'Μνήμη του Κόσμου' από τα Ηνωμένα Έθνη. Ο **Victor Herbert**, ο επικεφαλής του τμήματος για την εκμάθηση του τσέλου στο Ωδείο της Νέας Υόρκης είχε γράψει σε επιστολή του για τον Ντβόρζακ στον γερμανό κριτικό Hans Schnoor:

Τον αγαπούσαμε όλοι μας, γιατί ήταν τόσο ευγενής και αγαπητός – τα τεράστια ωραία μάτια του ακτινοβολούσαν ζεστασιά – και είχε μία τέτοια παιδική απλότητα και φυσικότητα – και όταν μας άφησε χάσαμε όχι μόνο έναν δεξιοτέχνη-μουσικό, η παρουσία του οποίου επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τις μουσικές δραστηριότητες της Ν. Υόρκης, αλλά και έναν αξιοθαύμαστο, αξιαγάπητο φίλο. Ο Dvorak ζει ακόμη ανάμεσά μας με τη μουσική και τα έργα του. [\[xxiii\]](#)

Ο Άντονιν Ντβόρζακ συμπεριελήφθη στον κατάλογο των διεθνών επετείων της UNESCO. Την 1η Μαΐου εορτάζουμε τα 100 χρόνια από το θάνατο του διασημότερου συνθέτη στην ιστορία της Τσεχίας. Ευτυχή συγκυρία αποτελεί το γεγονός ότι αυτή η μέρα συνέπεσε με την ημερομηνία της ένταξης της Δημοκρατίας της Τσεχίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. [\[xxiv\]](#) Η μουσική του Ντβόρζακ θα είναι το καλύτερο μήνυμα που στέλνει αυτή την ιστορική στιγμή ο τσέχικος λαός στον κόσμο.

Πριν από το θάνατό του, In Dvorak's footsteps: musical journeys in the New World. Kirksville, Mo.: Thomas Jefferson University Press, 1995, p.: 1

Ειρήνη Κρίκη
Αθήνα 2 Ιουλίου 2004

Επιλεγμένη Βιβλιογραφία

- ▣ Burghauser, Jarmil. *Antonin Dvorak, thematically Katalog=Jarmil Burghauser. Bibliografie = Bobliographie = Bibliography. Prehled, zivota a dila = Ubersicht des Lebens und des Werkes = a survey of life and work.* Praha: Barenreiter Editio Supraphon, 1996.
- ▣ Yoell, John, H. *Antonin Dvorak on records.* New York: Greenworrd Press, 1991.
- ▣ Horejs, Antonin. *Antonin Dvorak. The composer's life and work in pictures.* Prague: Artia, 1955.
- ▣ Sourek, Otakar. *Antonin Dvorak: his life and works.* Prague: Orbis, 1952.
- ▣ Beckerman, Michael, ed. *Dvorak and his world.* Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1993.
- ▣ Steinberg, Michael. *The concerto: a listener's guide.* New York: Oxford University Press, 1998.

- ▣ Steinberg, Michael. *The symphony: a listener's guide*. New York: Oxford University Press, 1995.
- ▣ Holoman, Kern, D. *The nineteenth-century symphony*. New York: Schirmer Books, 1997.
- ▣ Ivanov, Miroslav. *In Dvorak's footsteps: musical journeys in the New World*. Kirksville, Mo.: Thomas Jefferson University Press, 1995.
- ▣ Beveridge, David, R. *Rethinking Dvorak: views from five countries*. Oxford: Clarendon Press, 1996.
- ▣ Clapham, John. *Dvorak*. Newton Abbot [Eng.]: David & Charles, 1979.
- ▣ Layton, Robert. *Dvorak's symphonies & concertos*. London: Ariel Music; BBC Publications, 1987.
- ▣ Robertson, Alec. *Dvorak*. Irvine, Calif.: Reprint Services Corporation, between 1990 and 1996.
- ▣ Schonzeler, Hans Hubert. *Dvorak*. London: M. Boyers, 1984.
- ▣ Hoffmeister, Karel. *Antonin Dvorak*. Irvine, Calif.: Reprint Services Corporation, 1990.
- ▣ Mason, Daniel Gregory. *From Grieg to Brahms: studies of some modern composers and their art*. Irvine, Calif.: Reprint Services Corporation, between 1990 and 1996.

Δισκογραφία

- ▣ Dvorak, Antonin and Herbert, Victor. *Concertos from the New World*. New York Philharmonic. Guarneri Quartet. Ma, Yo-Yo. Masur Kurt. Sony Classical, 1995.
- ▣ Dvorak, Antonin. *Celloconcerto op.104; Rokokovariationen op.33*. Berlin Philharmonic. Herbert von Karajan. Deutsche Grammophon, 1995.
- ▣ Dvorak, Antonin. *Cello Concerto, op.104*. Israel Philharmonic Orchestra. Leonard Bernstein. Mischa Maisky violoncello. Deutsche Grammophon, 1989.
- ▣ Dvorak, Antonin. *The Symphonies*. London Symphony Orchestra. Kertesz Istvan. Decca, 1991.
- ▣ Dvorak, Antonin. *Requiem op. 89; 6 Chants bibliques op. 99*. Czech Philharmonic Orchestra. Karel Ancerl. Maria Stader, soprano. Sieglinde Wagner, alto. Ernst Haeflinger, tenor. Kim Borg, bass. Deutsche Grammophon, 1992.
- ▣ Dvorak, Antonin. *Piano quintet, op.8; Piano quartet op.87*. Emerson String Quartet. Manahem Pressler, piano. Deutsche Grammophon, 1994.
- ▣ Dvorak, Antonin. *The complete Symphonies*. Royal Scottish Orchestra. Jarvi Neeme. Chandos, 1991.
- ▣ Dvorak, Antonin. *Symphony no.9 in E minor: "From the New World"; "Carnival": overture, op.92; From Slavonic dances, op. 46, no.1 and no. 3*. New York Philharmonic. Leonard Bernstein. Sony Classical, 1992.
- ▣ Dvorak, Antonin. *Die Streichquartette*. Prager Streichquartett. Deutsche Grammophon, 1989.

▣ Dvorak, Antonin. *String Quintet in E flat major, op 97; String sextet in A major, op 48*. Raphael Ensemble. Hyperion 1989.

▣ Dvorak, Antonin. *Rusalka*. Czech Philharmonic Orchestra. Sir Charles Mackerras. Donald Zajick, mezzo-soprano. Ben Heppner, tenor. Franz Hawlata, bass. Kuhn, Mixed Choir. Decca, 1998.

▣ Dvorak, Antonin. *Piano Quartets no.1 and 2*. Hala Josef. Suk Josef. Kodousek Josef. Chuchro Josef. Supraphon, 1983.

▣ Dvorak, Antonin. *Stabat Mater, op. 58*. English Chamber Orchestra. Rafael Kubelik. Edith Mathis, soprano. Wieslaw Ochman, tenor. John Shirley-Quirk, bass. Elmar Schloter, organ. Deutsche Grammophon, 1977.

▣ Dvorak, Antonin. *Slavonic Dances op. 46 & op.72*. Wiener Philharmoniker. Andre Previn. Philips, 1994.

▣ Dvorak, Antonin. *Dumky op. 90, piano trio E minor; Piano trio in F minor, op. 65*. Bernard Beaux arts Trio. Philips, 1990.

▣ Dvorak, Antonin. *Serenades op. 22 & 44*. Academy of St. Martin in the fields. Neville Marriner. Philips, 1982.

Ιστοσελίδες

▣ <http://www.antonindvorak2004.com>, Tribute to Antonin Dvorak 2004

▣ <http://www.karadar.com/Lieder/dvorak.html>, Classical music world

Τα μουσικά παραδείγματα του άρθρου

▣ *String Quartet no.10 Es-dur op.51 (2. Dumka 'Elegia': Andante con mot-Vivace)*, Dvorak, Antonin. *Die Streichquartette*. Prager Streichquartett. Deutsche Grammophon, 429 193 – 2, 1989

▣ *String Quartet no.9 d-moll op.34 (3. Adagio)*, Dvorak, Antonin. *Die Streichquartette*. Prager Streichquartett. Deutsche Grammophon, 429 193 – 2, 1989

▣ *Piano Trio in E minor op. 90 "Dumky"(1. Lento maestoso - Allegro vivace, quasi doppio movimento, Tempo I – Allegro molto)*, Dvorak, Antonin. *Dumky op. 90, piano trio E minor; Piano trio in F minor, op. 65*. Bernard Beaux arts Trio. Philips, 426 095-2, 1990.

▣ *'Mesickuna nebi hlubokem' (O Silver moon)*, Dvorak, Antonin. *Rusalka*. Czech Philharmonic Orchestra. Sir Charles Mackerras. Donald Zajick, mezzo-soprano. Ben Heppner, tenor. Franz Hawlata, bass. Kuhn, Mixed Choir. Decca, 460 568-2, 1998.

▣ *Symphony no.9 in E minor 'From the New World' (II. Largo)*, Dvorak, Antonin. *The Symphonies*. London Symphony Orchestra. Kertesz Istvan. Decca, 430 046-2, 1991.

▣ *Symphony no.2 in B flat major (II. Poco Adagio)*, Dvorak, Antonin. *The Symphonies*. London

Symphony Orchestra. Kertesz Istvan. Decca, 430 046-2, 1991.

▣ *Konzert für Violoncello und Orchester h-moll op. 104 (3. Finale. Allegro moderato)*, Dvorak, Antonin. *Celloconcerto op.104; Rokokovariationen op.33*. Berlin Philharmonic. Herbert von Karajan. Deutsche Grammophon, 447 413-2, 1995.

▣ *Slavonic Dances op.46, (No.3 in A flat. Poco Allegro)*, Dvorak, Antonin. *Slavonic Dances op. 46 & op.72*. Wiener Philharmoniker. Andre Previn. Philips, 442 125-2, 1994.

▣ *6 Chants bibliques op. 99 ("in den Wassern su Babylon sassen wir")*, Dvorak, Antonin. *Requiem op. 89; 6 Chants bibliques op. 99*. Czech Philharmonic Orchestra. Karel Ancerl. Maria Stader, soprano. Sieglinde Wagner, alto. Ernst Haeflinger, tenor. Kim Borg, bass. Deutsche Grammophon, 437 377-2, 1992.

Όλοι οι παραπάνω τίτλοι προέρχονται από την συλλογή της Μεγάλης Μουσικής Βιβλιοθήκης 'Λιλιαν Βουδούρη'.

---

[i] Εθνικός χορός της Πολωνίας σε απλό μέτρο και μέτρια ταχύτητα.

[ii] Robertson, Alec. *Dvorak*. 1990 - 1996: 54 [Παραδείγματα του όρου ντούμκα στη μουσική συναντάμε στις ουκρανικές μπαλάντες των αρχών του 19^{ου} αιώνα; Υπήρχε μια τάση για αυτού του είδους η μουσική να αντιπροσωπεύει ξαφνικές εναλλαγές διάθεσης και ατμόσφαιρας, φαίνεται όμως ότι ο Ντβόρζακ ήταν αυτός που κατά κάποιο τρόπο τόνισε υπερβολικά το χαρακτηριστικό αυτό, καθιερώνοντας τη ντούμκα. Έτσι, το πιο χτυπητό χαρακτηριστικό της είναι η εναλλαγή αργού και γρήγορου μέρους, μελαγχολίας και ενθουσιασμού.]

[iii] Clapham, John. *Dvorak*. 1979: 80

[iv] Οπ. av.: 93

[v] Οπ. av.: 85

[vi] Οπ. av.: 85

[vii] Οπ. av.: 85

[viii] Οπ. av.: 150

[ix] Antonin Dvorak, New York Herald, December 15, 1893.

[x] Michael Steinberg. *The concerto: a listener's guide*. 1998: 184

[xi] Οπ. av.: 21

[xii] The New Grove Dictionary of Music and Musicians 2001: 784

[xiii] Holoman, Kern. *The nineteenth-Century Symphony*. 1997: 294

[xiv] Jarmil Burghauser. *Antonin Dvorak, thematicky Katalog=Jarmil Burghauser. Bibliografie =*

Bibliographie = Bibliography. Přehled, života a díla = Übersicht des Lebens und des Werkes = a survey of life and work. Praha: Barenreiter Editio Supraphon, 1996.

[xv] Οπ. αv.: 284 [από το βιβλίο του Donald Francis Tovey, *Essays in Musical Analysis*. 1956: p. 94]

[xvi] Sourek, Otakar. *Antonin Dvorak*. 1952: 49

[xvii] The New Grove Dictionary of Music and Musicians 2001: 796

[xviii] Hoffmeister, Karel. *Antonin Dvorak*. 1928: 59

[xix] Fischl, Viktor. ed. *Antonin Dvorak: his achievement*. 1992: 141

[xx] Οπ. αv.: 159

[xxi] Οπ. αv.: 187-88

[xxii] Βλέπε: Sourek 1952: 119

[xxiii] Smaczny, 1999: 15 [από το βιβλίο του Edward N. Waters, *Victor Herbert: A Life in Music* New York, 1955: 87-8]

[xxiv] <http://www.antonindvorak2004.com>